

STANICA

Dvanásť rok Stanice Žilina-Záriečie bol rovnako intenzívny ako tie predchádzajúce, možno aj viac. V číslach tri stovky akcií a projektov a 30-tisíc divákov/návštevníkov. Čísla ale nie sú podstatné, dôležité sú príbehy a stretnutia, konkrétne predstavenia a témy a diskusie. Každý deň a každý večer. O Stanici sa nedá písať, tú treba zažiť naživo. A čím častejšie sem človek chodí, tým viac je tu doma a baví ho to. Nechceme byť sviatočnou kultúrou, kam chodia ľudia raz za čas, práve naopak. Dennodenne tu prúdia ľudia a ich nápady. Omnoho viac sa venujeme atmosfére a prostrediu, slúžime a pracujeme ako vo fabrike, aby bolo každé ráno opäť čisto, teplo, aby všetko fungovalo. Nestíhame ani pozývať na všetky akcie, ale divákov si našťastie nájdú aj sami. Pozrieť si ich môžete v našom obsiahlom fotoarchíve na [našom Flickri](#).

Program bol pestrejší ako po minulé roky, ešte viac sme otvorili priestor rôznym skupinám a žánrom, rôznym komunitám a témam. Začínali sme ako centrum súčasného umenia a dnes tu okrem toho nájdete aj väčšie popové koncerty, cestovateľské prednášky a akcie ďalších organizátorov. A to je dobre a vďaka tomu existuje dnes niekoľko príbehov Staníc podľa toho, kto ich rozpráva. Inú verziu majú rodičia, ktorí chodia každý týždeň so synom či dcérou na výtvarku, inú horolezci z festivalu Hory a mesto, inú diváci klavírných recitálov a inú návštevníci divadelného festivalu KioSK alebo animovanej Fest Anče, ktorá je najväčšou akciou v roku a tento rok dosiahla 6-tisíc divákov v niekoľkých premietacích sálach. A to sme ešte nespomenuli cestujúcich, pre ktorých tu stále stojí vlak a vďaka ktorým tu ani doobeda ani poobede nie sme nikdy sami.

Nie je to však len o programe. Možno ešte dôležitejšie sú hodnoty, ktoré nás

spájajú. Demokracia, sloboda, tolerancia, súcit. A vďaka nim sa vieme spojiť v kritických momentoch, kedy treba vyjadriť odpor náckom kráčajúcim po našom meste alebo keď treba zo dňa vytvoriť zberné miesto pre darované šatstvo pre utečencov mrznúcich na hraniciach. Aj podľa vašej “účasti” vidíme, že to nie je s našou krajinou také zlé, ako to vyzerá z internetových diskusií.

Prežili sme, na to nesmieme nikdy zabudnúť, lebo ekonomika tohto projektu-priestoru je vždy tesná a labilná a závisí od množstva grantov a podporovateľov, ale aj dobrovoľníkov. Bez toho, aby sa nám podarilo nazbierať peniaze, to nejde. Alebo by to muselo byť omnoho amatérskejšie a provinčné, a to nechceme. Chceme, aby to bolo malé kultúrne centrum v malom meste, ale aby tu pravidelne zastavovali ľudia a umelci z celej Európy. A to sa darí.

A to nie je všetko. Už piatym rokom sme pracovali na rekonštrukcii Novej synagógy. To sme tiež my, tá istá partia z malej Stanice. Nešlo to na stavbe tak rýchlo ako po minulé roky, dlho sme čakali na verejné obstarávanie a byrokráciu spojenú s tzv. nóorskymi fondami, ale zvládli sme to, pretože takú veľkú podporu nám na obnovu ešte nikto nedal. A do konca roka sme stihli aj celú novú fasádu a okrem toho sme si skúsili medzinárodnú výstavu, štyri veľké koncerty či nedávny malý (veľký) vianočný trh, a vidíme, že to dáva zmysel stovkám ďalších ľudí a že tento nádherný priestor bude žiť. Snáď už o rok.

NOVÁ SYNAGÓGA

Verejné obstarávanie

Začalo sa to najlepšou možnou správou – získaním veľkej 300-tisícovej podpory z Grantov EHP a Nórska. Úvodnú radosť, ktorá sa vlastne odohrala ešte koncom roku 2014, ale pokračovala aj v januári 2015, keď nás navštívila aj nórska veľvyslankyňa, vystriedali oveľa menej príjemné starosti –

byrokracia. Rozpočty, dokumenty, tabuľky, výkresy, prílohy – verejné obstarávanie. Desiatky strán pre bežných ľudí (ako sme my) nepochopiteľných formulácií zo Zákona o verejnom obstarávaní. Strach z toho, že sa nám nakoniec prihlási nejaká eurobuildingová firma, ktorá vyhrá nízkou cenou, ale nebude vedieť dodať reštaurátorskú a stavebnú prácu v kvalite, v akej si ju Synagóga zaslúži. Čakanie na kontrolu. Kontrolu pred samotným vyhlásením obstarávania a kontrolu po jeho zrealizovaní. A nebolo to bez chýb, takže sa celý proces natiahol na desať mesiacov. Desať mesiacov, počas ktorých síce na fasáde Synagógy visela veľká tabuľa o tom, že projekt je financovaný z Grantov EHP a štátneho rozpočtu SR, ale v skutočnosti sa vo vnútri takmer nič z neho nerobilo. Taká je daň za eurofondy (aj nórske fondy), vieme, ale i tak nás prekvapilo to, koľko času a energie (a chuti do práce) dokáže byrokracia zobrať. Chvalabohu, máme veľké šťastie na ľudí z Úradu vlády SR, ktorí majú nórske fondy na starosti a sú skutočne nápomocní a ochotní donekonečna opravovať naše chyby v papieroch. Trvalo to dlho, veľmi dlho, ale nakoniec sa to podarilo úspešne uzavrieť a tak máme od jesene víťaza obstarávania a oficiálneho dodávateľa reštaurátorských prác, firmu restART BA, za ktorou stoja dobrí a skúsení reštaurátori ako napríklad Jan Janda. Mali sme šťastie, vyzerá to tak.

Práce ako na kostole

Počas čakania na výsledky obstarávania sme samozrejme nestáli. Ale veľa iných peňazí sme nemali – za najväčší balík patrila už druhý rok vďaka spoločnosti Počítače a programovanie. Tu i tam sme robili rôzne drobné práce, búrali posledné kusy nepôvodných stien, murovali, trhali zväzky starých káblov z kina, začali sme s prestavbou prístavby tzv. Zimnej modlitebne. Pustili sme sa do striešok nad predným vchodom (prispela aj Poistovňa Slovenskej sporiteľne a Telekom prostredníctvom svojich nadačných fondov v Nadácii Pontis). Dokončili sme výťah (vďaka podpore Kia Motors Slovakia, tiež prostredníctvom nadačného fondu v Pontise). Vďaka vašim darom v stále pokračujúcej zbierke Kúpte si nesmrteľnosť a

dvom percentám z daní sme mohli prakticky celý rok zaplatiť aspoň jedného či dvoch robotníkov a drobný materiál, ktorý je spolu za tisíce eur.

Nová fasáda

Od konca októbra sa už makalo s najväčšou intenzitou, začalo sa reštaurovanie z nórskeho grantu. Ešte do Vianoc sme dokončili takmer celú vonkajšiu omietanú fasádu. Jej štruktúru a spôsob omietania sme hľadali dlho. Už dávnejšie bolo známe jej fyzikálne a chemické zloženie z reštaurátorských výskumov. Vedeli sme, že omietku budeme miešať priamo na mieste (ako za starých čias) a nepoužijeme žiadny hotový produkt od veľkých výrobcov. Metódu ako naniesť expresívnu, tzv. hniezdovú, štruktúru, v ktorej sa striedajú hladké a hrubozrnné plochy, sme skúšali vyše dva mesiace (aspoň tak sme využili obdobie čakania na výsledok kontroly verejného obstarávania). Chodili sme obzerať iné budovy s podobnou omietkou na Štefánikovom námestí. Už sa zdalo, že to nepôjde, a murári hádzali kelne do kríkov. A nakoniec sa podarila niekoľkometrová vzorka a naučili sme sa to. Teda, naučil sa to jeden majster murár (Fero Siman) a kvôli tomu, aby bola fasáda jednotná, vrchnú vrstvu omietal sám. Prvá strana trvala dlho, posledná už išla od ruky a zvládli sme ju za dva týždne. Chýbal malý kúsok a stihli by sme omietnuť aj poslednú časť – prístavbu Zimnej modlitebne. Začalo snežiť a dokončíme to na jar. Ale keďže máme novú plynovú kotolňu aj s novým komínom (vdďaka podpore Nadačného fondu EPH), reštaurátorské práce sa v decembri plynule presunuli z vonkajšej fasády dovnútra a celú zimu budeme pracovať naplno.

Nové objavy

Veľa sme rozmýšľali a plánovali, kreslili detaily a zmeny. A zmeny sú v tomto projekte na dennom poriadku, viac sa dočítate v rozhovore s naším architektom Martinom Jančokom. Zdalo sa v roku 2014, že všetko o

Synagóge vieme, že nás už nič neprekvapí. Ale prekvapilo. Napríklad 5 nových okien na západnej fasáde, ktoré sme objavili zamurované počas omietania. Dve nové okná v interiéri, vďaka ktorým budeme vedieť zrekonštruovať časť východnej interiérovej steny, tzv. organovej empory. Väčšina z týchto objavov je spojených s chvíľkovou radosťou z nájdeného, ale následne začíname počítať eurá naviac. Na päť nových okien treba automaticky 5 nových rámov, skiel, kovaných mreží (všetko ručná zákazková výroba) – nenašli sme totiž okná, len pôvodné otvory v stene. A tak príbúdajú tisíce eur do nášho rozpočtu, ktorý bol už dávno veľmi tesný. Je jasné, že ho prekročíme, hoci sa snažíme, aby to bolo čo najmenej.

Druhý zázrak

A keďže sme skôr stavební nadšenci ako profesionáli, máme aj veľkú mieru naivity a radšej zatvárame oči pred tým, čo všetko ešte treba spraviť. Preto sme často minulý rok tvrdili, že už nechýba veľa. V dobrej viere. Ale keď sme to v decembri spočítali, zistili sme, že nám chýba vyše 300-tisíc len na dokončenie stavebných konštrukcií, reštaurovanie a technické a hygienické zázemie). A to sme ešte vôbec nepočítali elektroinštaláciu, osvetlenie, požiaru bezpečnosť, interiérové vybavenie, bezpečnostný systém, zvukovú techniku, nábytok, vnútorné dvere, ... Ďalšie desaťtisíce eur. Prepadla nás chvíľková panika. Strach podobný tomu, ktorý bol v našom dobrodružstve prítomný najmä v prvých dvoch rokoch. Vtedy sme fakt nevedeli ako začať a zvažovali aj odstúpenie od zväzku (áno, je čas to priznať, že v roku 2011 či 2012 to vonkoncom nebolo také optimistické, ako sme sa snažili vyzeráť navonok). Prišiel ďalší malý zázrak – na Úrade vlády SR zostali nevyčerpané alebo vrátené prostriedky z nórskeho fondu a nám sa podarilo získať z nich takmer 200-tisíc eur ako dodatočné navýšenie nášho grantu. Čaká nás ďalšie obstarávanie, ale vieme, že vonkajšie a vnútorné schodištia a podlahy, vstupné dvere na hlavnej budove a časť stiech a stiešok nad vchodmi budeme mať za čo spraviť. Súčasne nám predĺžili aj obdobie na realizáciu projektu a tak sa nemusíme ani ponáhľať na úkor kvality realizácie.

Posledné pootvorenie

Počas rekonštrukcie sme aj minulý rok mali pootvorené, ale to dobre viete, lebo o tom sme písali viac. A najmä – boli ste tu osobne. A ak ste neboli, kliknite na odkazy nižšie, môžete si pozrieť aspoň fotografie. Spolu niekoľkotisíc ľudí na Fest Anči, na divadelnom festivale KioSK, na kolektívnej výstave Strach.Pôvod štátu, na Malom trhu a ďalších akciách. Azda najviac vás bolo na niekoľkých väčších koncertoch (Mojše band, Cluster ensemble, Jana Kirschner, Korben Dallas & Zrní, Pressburger klezmer band, Para & Bez ladu a skladu). Tie sme naplánovali v čase, kedy sme si mysleli, že reštaurátorské práce v interiéri budú do jesene aspoň čiastočne hotové, ale kvôli spomínanému obstarávaniu sa ani nezačali. Takže opäť raz išlo o akcie na zaprášenom stavenisku s vypätím všetkých našich upratovacích síl. Vďaka za vašu toleranciu a trpezlivosť. Že ste to ako diváci zvládli. Bolo to naozaj naposledy, nabudúce už v hotovom priestore. Koncerty ukázali, že je tu veľké publikum pre dobrý pop, že nebude problém vypredať a že nasvietená a plná Synagóga je naozaj krásna. Ale ukázali aj to, že bez investície do akustiky sa v tomto priestore koncertovať nebude dať. Odrazov je toľko, že aj zarytý fanúšik má problém rozoznať, ktorú pesničku jeho obľúbená kapela hrá. A sme pri ďalších desiatich eur, ktoré budeme musieť zohnať a súčasne vymyslieť ako vôbec tú akustickú izoláciu urobiť, aby sme tým pamiatke neublížili. Kým sa toto nepodarí spraviť, priestor Synagógy zvládne len spevácke zbory alebo akustickú hudbu. Na koncerty ako Bez ladu a skladu môžeme zabudnúť, pretože nechceme, aby zneli “ako v jaskyni Driny” – slovami Michala Kaščáka. Sľubujeme – robíme na tom a rozmyšľame. Pomohli nám odborníci z firmy Akusta, ktorí robili akustické skúšky a čakáme od nich model celej budovy a návrh opatrení. Ak by sa našiel niekto, kto by na akustiku chcel prispieť sponzorsky, dokážeme ju zrealizovať celkom rýchlo.

Plusmínusnula a Súľov

Paralelne s rekonštrukciou funguje naša galéria Plusmínusnula v prístavbe infocentra pri hlavnom vchode, minulý rok sa v nej uskutočnilo 11 výstav (Svetlana Fialová, Pavlína Fichta Čierna, Martin Špirec, Erik Šille, Adam Donovan, Jon Satrom, Lucia Dovičáková, Tomáš Rafa, Radovan Čerevka, Trivjednom, Juraj Gábor) – tento malý kúsok už slúži budúcemu účelu naplno. Ďalší projekt, ktorému sme sa venovali minulý rok a ktorý získal azda najväčšiu pozornosť, sa odohral mimo Synagógu – v krajine, na kopci nad Súľovom vznikla Zraková pyramída Juraja Gábora.

Bez kunsthalle

Všimli ste si malú zmenu nášho loga? Vypadlo z neho koncom roka 2015 slovo “kunsthalle”. Uvedomili sme si, že tento podnázov už nepotrebujeme. Jednak preto, že sme počas tých rokov a doterajších pootvorení zistili, že nám nestačí byť len galériou pre vizuálne umenie. Že chceme oveľa multižánrovejší a hybridnejší program naprieč žánrami a cieľovými skupinami. Že Synagóga nemusí byť len výstavným, ale aj pracovným a tvorivým priestorom. Že v malom meste ako je Žilina by bola škoda vyčleňovať ho na jeden účel. Ale kedysi, keď sme začínali, sme si pod slovom “kunsthalle” aj niečo také predstavovali. Vnímali sme ho symbolicky – ako niečo, čo tu chýba. Hovorilo sa vo výtvarnej scéne o tom, že “dvadsať rokov od nežnej revolúcie neprebehlo”. Ale ak to, čo nám tu chýba, má byť len galéria súčasného umenia, tak sa nám to zdá príliš jednoduché. Aj preto vstupujeme do posledného roku na stavenisku a do roku, v ktorom Synagógu otvoríme naplno, bez nálepiek a kategórií. Bude to skrátka len Nová synagóga (a možno nakoniec len Synagóga) podobne ako naša Stanica Žilina-Záriečie je len Stanica. Nálepky a zjednodušenia prenechávame iným, ideme sa potrápiť viac. Nejdeme si nastavovať limity dopredu len preto, aby sme mali jasný marketing. Aj za cenu, že nebude chvíľu nikto vedieť, čo vlastne sme a čo robíme. Ani my.

Blízka budúcnosť

Čo je teda ešte pred nami (a koľko to bude stáť)? Zostáva veľa dorobiť, dokončiť, postaviť a zrekonštruovať. Zohnať ešte aspoň 150-tisíc eur – začíname s Robertom Rothom a 2%. V lete reštartujeme nesmrteľnú zbierku a chystáme aj prekvapenie s nesmrteľným dielom, ktoré sme vám slúbili. A potom snáď už – skolaudovať a otvoriť. Veríme si, hoci začiatkom roku 2016 máme problémy s dychom a vidíme, že finálové metre nie sú žiadny dobeh – hľadáme sily a podporu na záverečný šprint. Snáď sa to podarí, budeme potrebovať vašu pomoc, aj všetkých svätých. Aj pri rozmýšľaní o budúcnosti tohto projektu-priestoru, o tom, na čo má slúžiť a pre koho bude prínosom po tom, ako zmizne stavenisko. Aj s tým ako spoluprevádzkovať Stanicu a Synagógu? V čom budú podobné a v čom rozdielne, keďže na oboch robia tí istí (rovnakí i odlišní) ľudia?

Náš kolega a filozof Fedor Blaščák glosuje: “Žilinským slovníkom to bude záverečný šprint v miernom kopci a v Bratislave budeme hovoriť o kríze identity a ťažkostiach pri hľadaní sa a že vždy radšej do kopca než z kopca.”

Archív podujatí a ďalšie informácie o našich aktivitách nájdete na stránkach:

<http://www.stanica.sk/>

<http://www.novasynagoga.sk>

<http://www.plusminusnula.sk/>

Fotodokumentácia našej činnosti sa nachádza online na

<https://www.flickr.com/photos/stanica/>

<https://www.flickr.com/photos/novasynagoga/>

<https://www.flickr.com/photos/plusminusnula/>